

Загальні положення про зобов'язання

лекція

ПЛАН

1. Поняття зобов'язального права та його система.
2. Види цивільно-правових зобов'язань.
3. Сторони у зобов'язанні. Зобов'язання з множинністю осіб.
4. Переміна осіб у зобов'язанні.
5. Підстави виникнення і припинення зобов'язань.
6. Відповідальність за порушення зобов'язань.

Поняття та структура зобов'язання

Зобов'язання – правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку (ч.1 ст.509 ЦК).

Структура зобов'язання:

Суб'єкти зобов'язання – управомочена сторона (кредитор) та зобов'язана сторона (боржник);

Об'єкт зобов'язання – поведінка боржника;

Зміст зобов'язання:

- 1) *право вимоги* – суб'єктивне право кредитора;
- 2) *борг* – суб'єктивний обов'язок боржника.

Поняття та система зобов'язального права

Зобов'язальне право – підгалузь цивільного права, норми якої регулюють відносини, що виникають при переході матеріальних та інших благ від однієї особи до іншої.

Система зобов'язального права:

1) *загальна частина;*

2) *особлива частина:*

Договірне право:

а) зобов'язання з *передачі майна у власність;*

б) зобов'язання з *передачі майна у тимчасове користування;*

в) зобов'язання з *виконання робіт;*

г) зобов'язання з *надання послуг;*

д) зобов'язання з *використання прав інтелектуальної власності;*

є) зобов'язання з *багатосторонніх правочинів.*

Позадоговірне право:

а) зобов'язання з *односторонніх правочинів;*

б) зобов'язання з *рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи;*

в) зобов'язання зі *створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи;*

г) *деліктні зобов'язання.*

Види цивільно-правових зобов'язань

1. Залежно від спрямованості:

- 1) регулятивні;
- 2) охоронні.

2. Залежно від підстав виникнення:

- 1) зобов'язання, що виникають з правочинів;
- 2) зобов'язання, що виникають із неправомірних дій.

3. Залежно від співвідношення прав та обов'язків учасників:

- 1) односторонні;
- 2) двосторонні (взаємні).

4. Залежно від характеру правових зв'язків між суб'єктами:

- 1) прості;
- 2) складні.

5. Залежно від визначення об'єкта зобов'язання:

- 1) зобов'язання з конкретно визначеним об'єктом;
- 2) альтернативні;
- 3) факультативні.

Види цивільно-правових зобов'язань

6. Залежно від значимості зобов'язань:

- 1) основні;
- 2) додаткові (акцесорні).

7. Залежно від персоніфікації суб'єктів:

- 1) неперсоніфіковані;
- 2) фідуціарні (особистісні);
- 3) зобов'язання на користь третьої особи;
- 4) зобов'язання, які виконуються третьою особою.

8. Залежно від структури зв'язків суб'єктів:

- 1) дольові;
- 2) солідарні;
- 3) субсидіарні.

Сторони у зобов'язанні

Суб'єктами цивільних зобов'язань є кредитор і боржник (ч.1 ст.510 ЦК).

Кредитор – сторона зобов'язання, яка наділена правом вимоги щодо вчинення або ж відмови від учинення іншою стороною певної дії.

Боржник – сторона зобов'язання, яка повинна здійснити на користь кредитора певну дію чи утриматися від її виконання.

Зобов'язання з множинністю осіб

У зобов'язанні на стороні боржника або кредитора можуть бути одна або одночасно кілька осіб (ч.2 ст.510 ЦК).

Зобов'язання з множинністю осіб – зобов'язання, в якому на боці хоча б однієї зі сторін виступають декілька суб'єктів.

Види:

- 1) з активною множинністю;
- 2) з пасивною множинністю;
- 3) зі змішаною множинністю.

Види зобов'язань з множинністю осіб

1) **Дольові** – зобов'язання, в яких кожен із кредиторів має право вимагати виконання, а кожен із боржників зобов'язаний виконати обов'язок в рівній частці з іншими особами, якщо інше не встановлено договором або актами цивільного законодавства (ст.540 ЦК).

2) **Солідарні** – зобов'язання, в яких солідарне право вимоги чи солідарний обов'язок виконання неподільні і виникають у випадках, встановлених законом або договором (ст.541 ЦК):

- а) *солідарні активні;*
- б) *солідарні пасивні;*
- в) *солідарні змішанні.*

3) **Субсидіарні** (додаткові) – зобов'язання, в яких наявні основний та додатковий боржники, у випадках, передбачених законом або договором (ч.1 ст.619 ЦК).

Треті особи у зобов'язанні

Зобов'язання не створює обов'язку для третьої особи. У випадках, встановлених договором, зобов'язання може породжувати для третьої особи права щодо боржника та (або) кредитора (ст.511 ЦК).

Види зобов'язань за участю третіх осіб:

- 1) зобов'язання, які *виконуються на користь третьої особи;*
- 2) зобов'язання, які *виконуються третьою особою.*

Заміна осіб у зобов'язанні

Заміна осіб у зобов'язанні означає, що первісні учасники вибувають із зобов'язання, а їх права та обов'язки переходять до інших суб'єктів.

Види:

1) **відступлення права вимоги** (заміна кредитора, цесія) – зобов'язання, за яким одна особа – первісний кредитор (цедент) передає своє право вимоги виконання зобов'язання боржником іншій особі (цесіонарію), на умовах и в обсязі, що існували на момент переходу прав, якщо інше не передбачено законом чи договором (ст.514 ЦК).

2) **переведення боргу** (делегація) – заміна боржника у зобов'язанні іншою особою (ст.520 ЦК).

Підстави виникнення зобов'язань

Зобов'язання виникають з підстав, встановлених статтею 11 ЦК (ч.2 ст.509 ЦК).

Стаття 11. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків

1. Цивільні права та обов'язки виникають із дій осіб, що передбачені актами цивільного законодавства, а також із дій осіб, що не передбачені цими актами, але за аналогією породжують цивільні права та обов'язки.

2. Підставами виникнення цивільних прав та обов'язків, зокрема, є:

- 1) договори та інші правочини;
- 2) створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності;
- 3) завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі;
- 4) інші юридичні факти.

3. Цивільні права та обов'язки можуть виникати безпосередньо з актів цивільного законодавства.

4. У випадках, встановлених актами цивільного законодавства, цивільні права та обов'язки виникають безпосередньо з актів органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим або органів місцевого самоврядування.

5. У випадках, встановлених актами цивільного законодавства, цивільні права та обов'язки можуть виникати з рішення суду.

6. У випадках, встановлених актами цивільного законодавства або договором, підставою виникнення цивільних прав та обов'язків може бути настання або ненастання певної події.